

УЗАГАЛЬНЕНА МЕТОДИКА РОЗРОБКИ ЕКСКУРСІЙНИХ МАРШРУТІВ В УКРАЇНІ

Що означає термін екскурсія сьогодні? Нажаль ні в Законі України «Про туризм», ні в жодному офіційному документі, ні в жодному державному стандарті України немає чіткого визначення цього поняття.

Якщо звернутися до наукової літератури, то різні автори дають майже однакове (узагальнене) визначення терміну «екскурсія». Розглянемо деякі з них, отже, екскурсія – походить від латинського «екскурсіо». У нашу мову це слово проникло в ХІХ в. і спочатку означало «вибігання, військовий набіг», а потім – «вилазка, поїздка» [1, с. 8]. Екскурсія – колективне або індивідуальне відвідування музею, визначного місця, виставки, підприємства і т. ін.; поїздка, прогулянка з освітньою, науковою, спортивною або розважальною метою. Екскурсія – це не просте проведення часу, це інтелектуальна діяльність у вільний або навчальний час, що вимагає певної витрати фізичних і духовних сил [2, с. 6]. Екскурсія в системі туристської діяльності займає значне місце. Основна мета екскурсії – сприяння всебічному розвитку особистості, сприяння формуванню широкого кругозору, вихованню особистісних якостей, поширенню політичних, філософських, наукових, художніх поглядів і теорій [3].

Спільними ознаками для всіх екскурсій є:

1. Протяжність за часом проведення від однієї академічної години (45 хв) до однієї доби.
2. Наявність екскурсантів (групи або індивідуалів).
3. Наявність кваліфікованого фахівця-екскурсовода.
4. Наочність, зорове сприйняття, показ екскурсійних об'єктів на місці їх розташування.
5. Рух учасників екскурсії по заздалегідь складеному маршруту.
6. Цілеспрямованість показу об'єктів, наявність певної теми.
7. Активна діяльність учасників (спостереження, вивчення, дослідження об'єктів).

Відсутність хоча б однієї з названих вище семи ознак позбавляє права називати проведений захід екскурсією. Крім цих загальних ознак у кожного виду екскурсій є свої специфічні ознаки: у автобусних – обов'язковий вихід з автобуса для огляду пам'яток; у музейних – знайомство з матеріалами, розташованими на стендах; у виробничих – демонстрація діючих об'єктів (верстатів, агрегатів, механізмів тощо).

Офіційно затвердженої (на державному рівні) методики розробки та проведення екскурсії на даний момент в нашій країні не існує. Але ж екскурсійні маршрути розробляються, екскурсії проводяться. Майже всі

туристичні оператори та інші гравці ринку туристичних послуг користуються узагальненою методикою розробки екскурсійних маршрутів в Україні. Таким чином, метою даної роботи є розгляд основних положень даної методики.

Створення екскурсії – складний процес, що вимагає від організаторів екскурсійної справи великих творчих зусиль. Підготовка екскурсії – це завжди розробка нової теми екскурсії, зумовленої різними об'єктивними і суб'єктивними факторами.

Підготовка екскурсії проходить 3 основні етапи:

1. Попередня робота – накопичення матеріалу по темі екскурсії і його опрацювання. Одночасно проходить відбір об'єктів показу, на основі яких буде побудована екскурсія.

2. Безпосередня розробка самої екскурсії, яка включає наступні етапи:

- визначення мети і завдання екскурсії;
- вибір теми;
- вивчення літератури і складання бібліографії;
- визначення джерел екскурсійного матеріалу;
- відбір і вивчення екскурсійних об'єктів;
- складання маршруту екскурсії;
- об'їзд або обхід маршруту;
- підготовка контрольного тексту;
- комплектування «портфеля екскурсовода»;
- визначення методичних прийомів проведення екскурсії;
- визначення техніки ведення екскурсії;
- складання методичної розробки;
- складання індивідуального тексту.

3. Заключний етап: прийом (здача) екскурсії на маршруті; затвердження нової екскурсії, допуск екскурсовода до роботи на маршруті.

Кожен з названих етапів цілком самостійний, але разом з тим вони повністю взаємопов'язані: один продовжує інший, поступово нарощуючи екскурсійний потенціал екскурсії.

Розробці екскурсії передують визначення її мети, якій підпорядковується все, що показується і про що розповідається під час екскурсії. Для однієї екскурсії може бути кілька цілей, але ставити більше трьох недоцільно, можна не досягти жодної.

Завдання екскурсії більш локальні, конкретні, ніж мета. Цілі і завдання визначають остаточний відбір екскурсійних об'єктів, маршрут екскурсії, зміст екскурсійної розповіді, відбір наочних матеріалів з «портфеля екскурсовода», емоційний настрій екскурсії, цього складного, багатопланового твору, в який укладені освітні та виховні функції.

Вивчення матеріалів при розробці нової екскурсії починається зі складання бібліографії, що стосується її теми. Досліджуються архівні історичні джерела, статистичні дані, періодична преса, експозиції і фонди музеїв та ін.

Наступним етапом є складання так званого «портфеля екскурсовода» прийнято називати в професійному середовищі «комплект наочних посібників для екскурсії», який повинен доповнювати і відновлювати відсутні ланки

зорового ряду. Це особливо важливо в тих випадках, коли об'єкти показу дійшли до нас в зміненому вигляді або не збереглися зовсім. Тоді фотографії, малюнки, креслення допоможуть відновити первісний вигляд об'єкта.

Наступним етапом розробки екскурсії є розробка екскурсійного маршруту, який являє собою шлях проходження екскурсійної групи. Необхідно прагнути зробити його компактнішим, щоб не допускати занадто довгих проїздів або проходів між об'єктами показу. Розробка маршруту закінчується складанням схеми маршруту екскурсії з назвами всіх вулиць і площ, за якими повинна слідувати група, з нанесеними на неї об'єктами показу і місцями виходу екскурсантів з автобуса, з вказівками, на яких ділянках розглядається та чи інша підтема екскурсії.

Далі розробляється технологічна карта екскурсії, як своєрідний план показу об'єктів і викладу матеріалу, пов'язаного з ними, включаючи методичні прийоми показу і розповіді. За наміченим планом створюється текст: контрольний – для туристської фірми, і індивідуальний – для екскурсовода. Часто текст і зміст екскурсії оперативно пристосовуються під реального екскурсанта з урахуванням його знань, підготовленості і специфіки аудиторії.

Після затвердження маршруту екскурсії починається робота над створенням тексту екскурсії. У екскурсійній практиці його прийнято називати контрольним текстом. Викладатися текст може як в хронологічному порядку, так і відповідно до розташування екскурсійних об'єктів на маршруті. У нього можуть включатися і відомості про об'єкти, які не передбачені екскурсією, але відносяться до її теми. Це робиться з метою подальшого їх використання в разі створення варіантів екскурсії на ту ж тематику.

Контрольний текст екскурсії є основою для розробки індивідуальних текстів окремих екскурсоводів. Індивідуальний текст являє собою готовий для виконання екскурсійний твір, тобто текст для екскурсійної розповіді.

Завершує розробку екскурсії складання технологічної карти екскурсії – методичної розробки – основного документа, який при наявності тексту дає право на проведення і оплату екскурсії по даній темі і служить керівництвом для екскурсовода. Методична розробка визначає, як провести дану екскурсію, як краще організувати показ об'єктів, яку методику і техніку необхідно застосувати, тобто даний документ відповідає на два питання: що слід показувати і розповідати, а також як це робити.

Таким чином, підсумовуючи все вищезазначене можна зробити наступні висновки про те, що існує чіткий та узагальнений алгоритм розробки нового екскурсійного маршруту, яким користуються багато установ, організацій та фірм туристичного напрямку в нашій державі, але затвердженого на державному рівні та стандартизованого порядку розробки та проведення екскурсій наразі в Україні не існує.

Список використаних джерел: 1. Емельянов Б. В. 2007: *Экскурсоведение*. Москва, Наука и образование. 215 с.; 2. Індісова Т. Р. 2016: *Підготовка та проведення екскурсії*. Харків, Ліра. 38 с.; 3. Серебрякова В. Г. 2015: *Методика подготовки и проведения экскурсии*. Минск, Областной экологический центр учащихся. 51 с.